

กระบวนการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปีไปปฏิบัติ:

กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านคลองน้ำแดง

ตำบลหนองไร่ อำเภอลวกแดง จังหวัดระยอง

The Process of Implementing 15-year Free Education Policy:

A Case Study of Ban Klong Nam Daeng School

นิตยา วันสว่าง*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติ ตลอดจนปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติในโรงเรียนบ้านคลองน้ำแดง ตำบลหนองไร่ อำเภอลวกแดง จังหวัดระยอง ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารหน่วยงานต้นสังกัด เจ้าหน้าที่ นักวิชาการ ศึกษานิเทศก์ หัวหน้าส่วนราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษากรรมาธิการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนบ้านคลองน้ำแดง จำนวน 10 คน ผลการศึกษาพบว่า ด้านกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ นโยบายเรียนฟรี 15 ปีเป็นนโยบายที่ดีมีความเหมาะสม และสามารถปฏิบัติได้ง่าย ช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายให้กับผู้ปกครองนักเรียนที่มีฐานะยากจน มีรายได้น้อย และช่วยให้เด็กด้อยโอกาสหรือเด็กต่างด้าวที่มาอาศัยอยู่ในชุมชนได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษามากขึ้น นโยบายมีความสอดคล้องกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านการส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ด้านปัญหาและอุปสรรคในการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปีไปปฏิบัติ พบว่ามีปัญหา 7 ด้าน คือ 1) ด้านงบประมาณ 2) ด้านบุคลากร 3) ด้านข้อจำกัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4) ด้านการสื่อสาร 5) ด้านระยะเวลา 6) ด้านการติดตามใบเสร็จรับเงิน และ 7) ด้านความเพียงพอ

คำสำคัญ : นโยบายเรียนฟรี เรียนฟรี 15 ปี การนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปีไปปฏิบัติ

* ครูชำนาญการโรงเรียนบ้านคลองน้ำแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1

Abstract

This research aims to study the process of implementing 15-year free education policy at Ban Klong Nam Daeng School, Nong Rai District, Pluak Daeng District, Rayong Province. Also, it tried to expose the problems and obstacles that are concerned. Documentary and field research were employed and data collected by structured interview. The samples were executive officers, academic officers, supervisors, heads of government agencies, local government organizations, director of the school, teachers and educational personnel who involved in the implementation of 15-year free education policy in Baan Klong Nam Daeng school. The findings of the research are as followed: the 15-year free policy is perceived as a good policy that was practical and could easily be implemented. It helps to alleviate the burden on parents, poor students, and low income families and also help disadvantaged children or/and migrant workers' children living in the community access to education. The policy is consistent with the role and authority of the local government in promoting education, religion and culture. The problems and obstacles to the implementation of the 15-year free education policy were as follows: 1) budgeting 2) personnel 3) constraints of the local government organization 4) communication 5) time span 6) receipts tracking and 7) adequacy.

Keywords : free education policy, 15-year free education, implementation of 15-year free education policy

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะพัฒนามนุษย์ให้เติบโตทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข รูปแบบการศึกษาครั้งแรกเป็นไปเพื่อเตรียมบุคคลให้มีความรู้ความสามารถที่จะเข้ารับราชการ ภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์ในสมัยราชาธิปไตยทุกรัชกาล จนเมื่อประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยพยายามดูแลส่งเสริมการศึกษาของประชาชนให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นมาโดยตลอด โดยส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษาอย่างทั่วถึงและพยายามให้คนไทยได้เรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น แต่ปัจจุบันคนไทยยังมีการศึกษาเฉลี่ยประมาณ 9 ปี น้อยกว่าประเทศในแถบเอเชียซึ่งมีการศึกษาเฉลี่ยประมาณ 10 - 12 ปี นอกจากนี้ในทางปฏิบัติพบว่า สภาพการจัดการศึกษายังอยู่ในเกณฑ์ที่จะต้องพัฒนาอีกเป็นอันมาก ทั้งในด้านการเข้าเรียน ด้านกระบวนการศึกษา และผลลัพธ์ของการศึกษา นโยบายด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมาย ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 จนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 49 ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 10 วรรค 1 บัญญัติว่า “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐบาลจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” ซึ่งเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน อีกทั้งรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้แถลงนโยบาย “เรียนดีเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ” ต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2551 คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีดังกล่าวถูกกำหนดเป็นนโยบายเร่งด่วนและเริ่มดำเนินการตามเจตนารมณ์ ตั้งแต่ ปีการศึกษา 2552 ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน รัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 โดยความเห็นชอบของคณะรักษาความสงบ

แห่งชาติ มีคำสั่งที่ 28/2559 เรื่อง ให้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีกำหนดอัตรา ค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 ปี เสนอตามกระบวนการ จัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีเพื่อเป็นค่าใช้จ่าย ได้แก่ 1) ค่าจัดการเรียนการสอน 2) ค่าหนังสือเรียน 3) ค่าอุปกรณ์การเรียน 4) ค่าเครื่องแบบนักเรียน 5) ค่ากิจกรรมพัฒนา คุณภาพผู้เรียน 6) ค่าใช้จ่ายอื่นตามที่คณะรัฐมนตรีเห็นชอบ ประกอบกับบทบัญญัติใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 บัญญัติไว้ว่า... “ รัฐ ต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบ การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ” และรัฐต้องดำเนินการให้เด็ก เล็กได้รับการดูแลและพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษา เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุน ให้องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย หัวหน้าคณะรักษาความสงบ แห่งชาติพิจารณาแล้วเห็นว่านโยบายด้านการศึกษาของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ สอดคล้องกับนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลที่ผ่านมา ซึ่งมีนโยบายจัดการศึกษาโดยไม่ เก็บค่าใช้จ่ายเป็นเวลา 15 ปี ตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 13 มกราคม 2552 และนโยบาย ปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาล ซึ่งจะสามารถลดความเหลื่อมล้ำ สร้างโอกาสทางการศึกษา และความเป็นธรรมในสังคม แก้ปัญหาความยากจน ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง จึงสมควร ยืนยันแนวทางดังกล่าวและพัฒนาต่อไป โดยยกระดับจากการเป็นโครงการตามนโยบาย ของแต่ละรัฐบาลให้เป็นหน้าที่ของรัฐและมาตรการตามกฎหมาย เพื่อเป็นหลักประกัน ความยั่งยืน มั่นคง และเพื่อให้สามารถจัดงบประมาณสนับสนุนได้อย่างต่อเนื่อง ยังผลให้ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักด้านการศึกษาจำเป็นต้องกำหนดนโยบาย “เรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ” ไว้ในแผนปฏิบัติราชการของกระทรวงศึกษาธิการ และ แผนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติของกระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับการสร้างเสริมโอกาสใน การศึกษาให้แก่ประชาชนทุกคน โดยมีเป้าประสงค์ให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่าง ทัวถึง เท่าเทียมต่อเนื่อง ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียนและการศึกษาตาม

อัยยาศัย ตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัยถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งประเภทสามัญศึกษาและประเภทอาชีวศึกษา

โรงเรียนบ้านคลองน้ำแดงเป็นหนึ่งในสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1 เป็นหน่วยปฏิบัติในการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปสู่การปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จตามเจตนารมณ์ของรัฐบาล โดยขับเคลื่อนนโยบายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ทั้ง 5 รายการ ได้แก่ ค่าเล่าเรียน ค่าหนังสือเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าเครื่องแบบนักเรียน และค่ากิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยมุ่งหวังที่จะให้เป็นโครงการหนึ่งเพื่อช่วยแก้ปัญหาในการลดภาระค่าครองชีพของประชาชน และที่สำคัญเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กยากจน และเด็กด้อยโอกาสในชุมชนได้เข้าถึงการศึกษาและอยู่ในระบบการศึกษามากขึ้น

จากความเป็นมาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติในโรงเรียนบ้านคลองน้ำแดง โดยศึกษาถึงปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะที่ได้จากกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้ในการพัฒนากระบวนการดำเนินงานตามนโยบายให้เกิดประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปีไปปฏิบัติของโรงเรียนบ้านคลองน้ำแดง ตำบลหนองไร่ อำเภอบลุกแดง จังหวัดระยอง
2. เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรค ในการดำเนินงานนโยบายเรียนฟรี 15 ปีของโรงเรียนบ้านคลองน้ำแดง ตำบลหนองไร่ อำเภอบลุกแดง จังหวัดระยอง
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปีไปปฏิบัติของโรงเรียนบ้านคลองน้ำแดง ตำบลหนองไร่ อำเภอบลุกแดง จังหวัดระยอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านคลองน้ำแดง ตำบลหนองไร่ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

วิธีการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีวิธีวิจัย ดังนี้

1.การวิจัยเอกสาร (Documentary research) เป็นการรวบรวมข้อมูล จากเอกสารทางวิชาการ วารสาร สิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ คู่มือปฏิบัติงาน ระเบียบ คำสั่ง เอกสารทางราชการ ที่เกี่ยวข้องกับหลักการและแนวทางในการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยศึกษาจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติ

2. การวิจัยสนาม (Field research) โดยผู้วิจัยลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured interview or Formal interview)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้มีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ประชากร (Population) ได้แก่ ผู้บริหารหน่วยงานต้นสังกัด เจ้าหน้าที่ นักวิชาการ ศึกษานิเทศก์ หัวหน้าส่วนราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่เกี่ยวข้องในการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปีไปปฏิบัติในโรงเรียนบ้านคลองน้ำแดง ตำบลหนองไร่ อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive Sampling) เป็นการเลือกตัวอย่างโดยกำหนดคุณลักษณะประชากรที่ต้องการศึกษา จึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน 10 คน ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เกี่ยวข้องจากหน่วยงานต้นสังกัด จำนวน 3 คน ได้แก่
 - 1) รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฯระยองเขต 1 จำนวน 1 คน
 - 2) นักวิชาการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฯระยองเขต 1 จำนวน 1 คน
 - 3) ศึกษานิเทศก์ประจำกลุ่มโรงเรียน จำนวน 1 คน
2. หัวหน้าส่วนราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน
3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนบ้านคลองน้ำแดงจำนวน 1 คน
4. กลุ่มตัวอย่างบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนบ้านคลองน้ำแดง จำนวน 5 คน ได้แก่
 - 1) ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคลองน้ำแดง
 - 2) หัวหน้าที่หน้าที่การเงิน/พัสดุ
 - 3) หัวหน้าฝ่ายแผนงาน/วิชาการ
 - 4) ครู/บุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่ จ่ายเงินเรียนฟรี
 - 5) เจ้าหน้าที่เก็บรวบรวมเอกสารเบิกจ่ายเงินเรียนฟรี

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นวิธีการศึกษาค้นคว้าเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไป โดยการรวบรวมเอกสารซึ่งเป็นข้อมูลที่มีการบันทึกไว้แล้วโดยผู้อื่น ได้แก่
 - 1.1 หนังสือทั่วไป ได้แก่ ตำรา คู่มือ เอกสารประกอบการบรรยาย รวมถึงเอกสาร ทางวิชาการ วารสาร สิ่งพิมพ์ เป็นต้น
 - 1.2 หนังสืออ้างอิง ได้แก่ สารานุกรม พจนานุกรม เป็นต้น
 - 1.3 งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เป็นงานที่ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนั้นๆ อย่างละเอียด

1.4 เอกสารของทางราชการ เป็นเอกสารที่ส่วนราชการจัดขึ้นเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติ เช่น นโยบาย กฎระเบียบ พระราชบัญญัติ คู่มือปฏิบัติงาน ประกาศ คำสั่ง เป็นต้น

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ โดยที่ผู้วิจัยเลือกวิธีการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) และจัดบันทึกข้อมูลและบันทึกเสียงตามคำบอกของผู้ให้สัมภาษณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured interview or Formal interview) ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดที่แน่นอนตายตัว จะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ใช้คำถามเดียวกัน (สุภางค์ จันทวานิช, 2559, หน้า 75) และการสัมภาษณ์จะทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดวันนัดหมายวันสัมภาษณ์ โดยได้แจ้งให้ผู้สัมภาษณ์ทราบก่อนล่วงหน้า ในการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์จะใช้การจดบันทึกและบันทึกเสียง โดยก่อนสัมภาษณ์จะขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์ในการจดบันทึกการสนทนาก่อนทุกครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการทำการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นตามแต่ละประเด็น
2. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถาม แล้วนำมาเปรียบเทียบความเหมือนหรือความต่างของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์
3. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถาม แล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกัน อาทิเช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พ.ศ.2550 และ พ.ศ.2560 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 คำแถลงนโยบาย (statement of policy) ของคณะรัฐมนตรีว่าด้วยนโยบายเรียนฟรี 15 ปี และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ก่อนนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์

4. นำข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน เพื่อสรุปผลการวิจัยกระบวนการดำเนินนโยบาย สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะในการการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติกรณีศึกษาโรงเรียนบ้านคลองน้ำแดง ตำบลหนองไร่ อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง โดยใช้การนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบความเรียงเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 . เพื่อศึกษากระบวนการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปีไปปฏิบัติของโรงเรียนบ้านคลองน้ำแดง ตำบลหนองไร่ อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง

ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนบ้านคลองน้ำแดงตำบลหนองไร่ อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง มีกระบวนการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปีไปปฏิบัติ ดังนี้

1) กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานหลักในการผลักดันและดำเนินนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ให้การสนับสนุนนโยบายนี้อย่างจริงจังทั้งในส่วนกลาง และในระดับภูมิภาค ผู้บริหารสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการและภาคี 4 ฝ่าย ขึ้นมารับผิดชอบนโยบายโดยตรง จึงทำให้นโยบายนี้ประสบความสำเร็จเป็นที่พอใจของนักเรียน พ่อแม่และผู้ปกครอง

2) กระทรวงศึกษาธิการใช้กลยุทธ์การจัดการจัดการบริหารและการประสานงานที่บูรณาการลดหลั่นกันตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับหมู่บ้าน ส่วนปฏิบัติการใช้สถานศึกษาร่วมกับภาคี 4 ฝ่ายประกอบด้วย ผู้แทนครู ผู้ปกครอง นักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักในการปฏิบัติตามนโยบายโดยตรง

3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ แจ่งจัดสรรและโอนเงินงบประมาณโครงการเรียนฟรี 15 ปี ให้กับโรงเรียน โดยอุดหนุนเป็นรายหัวตามเกณฑ์จำนวนนักเรียน รวมทั้งกำกับ ตรวจสอบ ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณในโครงการเรียนฟรี 15 ปี ทั้ง 5 รายการ

ได้แก่ ค่าเล่าเรียนอุดหนุนรายหัว ค่าหนังสือเรียน ค่าเครื่องแบบนักเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน และค่ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

4) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ กระจายอำนาจการบริหารงบประมาณโครงการเรียนฟรี 15 ปี ไปยังผู้บริหารโรงเรียน เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนมีอำนาจในการบริหารทรัพยากรของตนเอง โดยวิธีจัดสรรงบประมาณรวมตามจำนวนรายหัวนักเรียน โรงเรียนบริหารจัดการงบประมาณดังกล่าวแยกออกเป็น ส่วน ๆ เพื่อใช้ในการบริหารงานด้านต่างๆ ผ่านโครงการที่ระบุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน

5) การนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปีไปปฏิบัติหรือบังคับใช้ในท้องถิ่น สอดคล้องกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดให้มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของเด็กให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา เป็นการเตรียมความพร้อมที่จะเข้าสู่ระบบการศึกษาภาคบังคับ

6) นโยบายมีความเหมาะสมในทางปฏิบัติและปฏิบัติได้ง่าย โรงเรียนกระจายงบประมาณที่ได้รับจัดสรรตามโครงการเรียนฟรี 15 ปี ไปยังผู้มีส่วนได้ประโยชน์ ตามหลักเกณฑ์การบริหารงบประมาณในอัตราที่ สพฐ. กำหนด โดยจัดทำแผนกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับบริบท อัตลักษณ์และวัฒนธรรมของโรงเรียน ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

7) โรงเรียนบ้านคลองน้ำแดง นโยบายเรียนฟรี 15 ปี เป็นนโยบายที่ดี ช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายให้กับผู้ปกครองนักเรียน สำหรับผู้ปกครองที่มีฐานะยากจน มีรายได้น้อย และช่วยเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กด้อยโอกาสหรือเด็กต่างด้าวที่มาอาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านคลองน้ำแดงเพื่อให้ได้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษามากขึ้น

วัตถุประสงค์ข้อ 2. เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรค ในการดำเนินงานนโยบายเรียนฟรี 15 ปีของโรงเรียนบ้านคลองน้ำแดง ตำบลหนองไร่ อำเภอบลวกแดง จังหวัดระยอง

ผลการวิจัย พบว่า ปัญหา และอุปสรรค ในการดำเนินงานนโยบายเรียนฟรี 15 ปีของโรงเรียนบ้านคลองน้ำแดง ตำบลหนองไร่ อำเภอบลวกแดง จังหวัดระยอง มีดังนี้

- 1) ปัญหาด้านงบประมาณ โรงเรียนบ้านคลองน้ำแดงเป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก มีข้อจำกัดในการได้รับงบประมาณรายหัว คืองบประมาณน้อยหรือไม่เพียงพอกับความ ต้องการในการพัฒนา
- 2) ปัญหาด้านบุคลากร เจ้าหน้าที่รับผิดชอบทั้งด้านการสอน การเงิน และบัญชี คนเดียวกัน ส่งผลกระทบต่อชั่วโมงสอนของครู
- 3) ข้อจำกัดด้านงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่สอดคล้องกับ จำนวนและความต้องการของเด็กและชุมชน ผู้มีอำนาจในการบริหารและกำหนด นโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดวิสัยทัศน์และให้ความสำคัญกับการจัดการ ด้านการศึกษา
- 4) ปัญหาด้านการสื่อสาร ข้อมูลข่าวสาร และช่องทางการประชาสัมพันธ์ กิจกรรมของโรงเรียนมีน้อยเกินไป
- 5) ปัญหาด้านระยะเวลา งบประมาณเรียนฟรีที่ได้รับจัดสรรและโอนมาล่าช้า และไม่เพียงพอกับการพัฒนาผู้เรียนในทุกๆด้าน
- 6) ปัญหาด้านการติดตามใบเสร็จรับเงินจากผู้ปกครอง
- 7) ปัญหาด้านความเพียงพอ เงินงบประมาณที่ใช้ซื้อหนังสือเรียน สำหรับค่า เครื่องแบบนักเรียนและค่าอุปกรณ์การเรียนไม่เพียงพอ และไม่สามารถเรียกคืนหนังสือพิมพ์

อภิปรายผล

กระบวนการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปีไปปฏิบัติของโรงเรียนบ้านคลองน้ำแดง ตำบลหนองไร่ อำเภอบางพลาย จังหวัดระยอง มีประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

- 1) นโยบายเรียนฟรี 15 ปี เป็นนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาที่ผู้บริหารระดับสูง ใช้ ตัดสินใจเพื่อเป็นแนวทางหรือกรอบทิศทางในการผลักดันการดำเนินงานด้านการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ ทั้งในระดับชาติ ระดับกระทรวง และ ระดับหน่วยปฏิบัติ สอดคล้องกับแนวคิดของ Easton (อ้างถึงใน เฉลิมพล ศรีหงษ์, 2559) กล่าวถึงนโยบายสาธารณะไว้ว่า เป็นการจัดสรรโดยผู้มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดสรรสิ่ง ที่มีคุณค่าให้แก่สังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ Dye (อ้างถึงใน เฉลิมพล ศรีหงษ์, 2559) กล่าวถึงนโยบายสาธารณะว่าคืออะไรก็ตามที่รัฐบาลตัดสินใจเลือกที่จะทำหรือไม่ทำ และ

สอดคล้องกับแนวคิดของ Dubnick and Barbara (อ้างถึงใน เฉลิมพล ศรีหงษ์, 2559) กล่าวถึงลักษณะธรรมชาติของนโยบายไว้ว่า นโยบายสาธารณะจะมีผลกระทบแผ่กระจายไปทั่วทุกส่วนของสังคม และจะมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของทุก ๆ คนในสังคม ไม่โดยตรงก็โดยอ้อม ไม่เชิงบวกก็เชิงลบ ชีวิตประจำวันของประชาชนต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับรัฐบาลตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวเกิดขึ้นผ่านค่าแกลงและการกระทำของรัฐบาล นอกจากนี้ เฉลิมพล ศรีหงษ์ (2559) อธิบายไว้ว่า รัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการนโยบายด้านต่างๆ ตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นเจตจำนงให้รัฐจะต้องดำเนินการมาตรากฎหมาย และกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินให้สอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ดังที่รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้กล่าวค่าแกลงนโยบายด้านการศึกษาต่อรัฐสภา โดยกระทรวงศึกษาธิการให้การสนับสนุนนโยบายนี้อย่างจริงจังทั้งในระดับส่วนกลางและระดับภูมิภาค จึงทำให้นโยบายนี้ประสบความสำเร็จ นโยบายด้านการศึกษาเป็นภารกิจสำคัญของทุกรัฐบาลที่ต้องกำหนดไว้เมื่อเข้ามาบริหารประเทศ สอดคล้องกับแนวคิดของ ปรัชญา ชูมนานเสียว (2559) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า เหตุผลที่คนทั่วไปมักจะอ้างอิงเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาของรัฐ เพราะตระหนักกันมากคือ การศึกษามีผลกระทบภายในภายนอกทางบวก เพราะการที่คนมีความรู้จะทำให้คนอื่นดีขึ้นด้วย และการศึกษาสร้างความเป็นพลเมืองดี เพราะการศึกษาทำให้มีความรู้ความเข้าใจสังคมมากขึ้น ทำให้สามารถมีส่วนร่วมในสังคมได้ ทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีความรู้ รัฐสื่อสารได้ง่าย และทำให้นโยบายรัฐสาธารณะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2) กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานราชการขนาดใหญ่ที่มีองค์กรหลักและส่วนราชการในสังกัดมาก มีโครงสร้างระบบการทำงานที่ซับซ้อน ทำหน้าที่แปลงนโยบายด้านการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ ใช้กลยุทธ์การจ้องจัดการบริหารและการประสานงานที่บูรณาการลดหลั่นกันตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับหมู่บ้าน สอดคล้องกับแนวคิดของ ชลิตา ศรมณี (2559) ได้กล่าวสรุปไว้ว่า ระเบียบราชการ (Bureaucracy) เป็นองค์กรขนาดใหญ่ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างของการบริหารภายในที่ซับซ้อน มีสายการบังคับบัญชา มีการแบ่งแยกหน้าที่กันทำงานและระบุนอำนาจหน้าที่ของตำแหน่งต่าง ๆ ไว้ชัดเจน ประกอบด้วยบุคคลเป็นจำนวนมากที่เข้ามาทำงานร่วมกันโดยอาศัยระเบียบวินัย และ

กฎเกณฑ์ขององค์การเป็นเครื่องมือในการทำงานร่วมกัน การนำนโยบายด้านการศึกษาศึกษาสู่การปฏิบัติของกระทรวงศึกษาธิการ กระทำโดยอาศัยกระบวนการวางแผน ซึ่งเรียกว่าแผนปฏิบัติราชการ 4 ปี และแผนปฏิบัติราชการประจำปี ปฏิบัติงานยึดถือบทบาทอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 สอดคล้องกับ พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 (อ้างถึงใน บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์, 2560) ได้กำหนดขอบเขต แบบแผน วิธีปฏิบัติราชการ ให้เป็นไปตามหลักการบริหารภาครัฐแนวใหม่ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่า ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการที่ทันต่อเหตุการณ์ ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวก ได้รับการตอบสนอง และมีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไว้ในเป้าประสงค์ของแผนปฏิบัติราชการ 4 ปี ของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้ทุกส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน นำไปสู่กระบวนการขอตั้งงบประมาณ และนำไปดำเนินการปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรมต่อประชาชนกลุ่มเป้าหมาย

3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต 1 เป็นหน่วยงานต้นสังกัดของโรงเรียนบ้านคลองน้ำแดง มีหน้าที่จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาและมาตรฐานการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานชาติและความต้องการของท้องถิ่น จัดตั้งงบประมาณอุดหนุนทั่วไปและงบประมาณอุดหนุนตามโครงการเรียนฟรี 15 ปี แจ้างจัดสรรและโอนเงินงบประมาณให้กับโรงเรียน โดยอุดหนุนเป็นรายหัวตามเกณฑ์จำนวนนักเรียน ภายใต้กฎเกณฑ์และระเบียบบังคับทางการเงินและแนวปฏิบัติของกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งกำกับ ตรวจสอบ ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณในโครงการเรียนฟรี 15 ปี ทั้ง 5 รายการ ได้แก่ ค่าเล่าเรียนอุดหนุนรายหัว ค่าหนังสือเรียน ค่าเครื่องแบบนักเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน และค่ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามมติคณะรัฐมนตรี โดยใช้วิธีการกระจายอำนาจการบริหารงบประมาณโครงการเรียนฟรี 15 ปี ผ่านไปยังผู้บริหารโรงเรียน

4) ผู้บริหารโรงเรียนมีอำนาจในการบริหารทรัพยากรของตนเอง โดยจัดสรรงบประมาณรวมตามจำนวนรายหัวนักเรียน บริหารจัดการงบประมาณดังกล่าวแยก

ออกเป็นส่วน ๆ เพื่อใช้ในการบริหารงานด้านต่างๆ ผ่านโครงการที่ระบุไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน ในรายการค่าจัดการเรียนการสอน (ค่าเล่าเรียน) และค่ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ในส่วนค่าอุปกรณ์การเรียนและค่าเครื่องแบบนักเรียน โรงเรียนมีหน้าที่จัดทำเอกสารหลักฐานการจ่ายเงินไปให้ผู้ปกครองตามหลักเกณฑ์การจัดสรรรายหัวตามอัตราที่รัฐบาลกำหนด ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว (2557) หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ มีคำสั่งให้ รัฐจัดสรรงบประมาณเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา ให้แก่หรือผ่านทางสถานศึกษาหรือผู้จัดการศึกษาเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 ปี และให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีกำหนดอัตราค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษาสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 ปี เพื่อเสนอตามกระบวนการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี ได้แก่ 1) ค่าจัดการเรียนการสอน 2) ค่าหนังสือเรียน 3) ค่าอุปกรณ์การเรียน 4) ค่าเครื่องแบบนักเรียน 5) ค่ากิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 6) ค่าใช้จ่ายอื่นตามที่คณะรัฐมนตรีเห็นชอบ ในการพิจารณาจัดซื้อหนังสือเรียนให้แต่งตั้งคณะกรรมการภาคี 4 ฝ่าย จัดซื้อจัดจ้าง ตามระเบียบการจัดซื้อจัดจ้าง และมีการรายงานให้หน่วยงานต้นสังกัด

5) การนโยบายนโยบายเรียนฟรี 15 ปีไปปฏิบัติหรือบังคับใช้ในท้องถิ่น มีความสอดคล้องกับบทบาทและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดให้มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของเด็กให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายจิตใจ อารมณ์สติปัญญา เป็นการเตรียมความพร้อมที่จะเข้าสู่ระบบการศึกษาภาคบังคับ สอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (อ้างถึงใน วิโรจน์ ก่อสกุล, 2560) หมวดที่ 14 การปกครองส่วนท้องถิ่น บัญญัติเกี่ยวกับเรื่อง “การจัดทำบริการสาธารณะโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” มีสาระสำคัญว่า รัฐจะต้องส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ (มาตรา 281) บัญญัติไว้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปในการดูแลและจัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น และย่อมมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย การบริหารการจัดบริการสาธารณะได้โดยครบถ้วนตาม

อำนาจหน้าที่เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าเป็นประโยชน์ และให้บริการอย่างทั่วถึง (มาตรา 289) บัญญัติไว้ว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรม และการฝึกอาชีพ ตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา อบรมของรัฐ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานและระบบการศึกษาของชาติ และสอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (2560) มาตรา 54 บัญญัติไว้ว่า... “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” ต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาตามวาระหนึ่ง เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุน ให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

6) นโยบายเรียนฟรี 15 ปี เป็นนโยบายที่มีความเหมาะสมในทางปฏิบัติ โรงเรียนบ้านคลองน้ำแดง นำนโยบายมาสู่การปฏิบัติ โดยการจัดทำแผนกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับบริบท อัตลักษณ์และวัฒนธรรมของโรงเรียน กลยุทธ์สำคัญที่โรงเรียนใช้คือ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หรือการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ให้ชุมชนและสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การพัฒนา และร่วมชื่นชมความสำเร็จของโรงเรียน มีกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทำหน้าที่กำกับและสนับสนุนกิจการสถานศึกษา ยึดหลักการบริหารจัดการให้มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีประสิทธิภาพ คุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิดของ Osborne and Gaebler (อ้างถึงใน วิโรจน์ ก่อสกุล, 2560) เสนอความคิดในการเปลี่ยนโฉมภาคราชการไว้ว่า ต้องให้ระบบราชการเป็นระบบที่มีชุมชนเป็นเจ้าของ และต้องให้ระบบราชการเป็นระบบที่มีการกระจายอำนาจ เน้นการทำงานเป็นทีม

7) โรงเรียนบ้านคลองน้ำแดงเป็นหน่วยปฏิบัติกระจายงบประมาณที่ได้รับจัดสรรตามโครงการเรียนฟรี 15 ปี ไปยังผู้มีส่วนได้ประโยชน์ ตามหลักเกณฑ์การบริหารงบประมาณในอัตราที่ สพฐ.กำหนด มีขั้นตอนการจัดทำวัสดุอุปกรณ์ตามระเบียบการเงิน พัสดุ จัดทำแผนปฏิบัติการให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ได้รับจัดสรร มีโครงการ/กิจกรรมสนับสนุนตามวัตถุประสงค์ของงบประมาณ ครอบคลุมในส่วนของกิจกรรม

ส่งเสริมวิชาการ กิจกรรมส่งเสริมด้านคุณธรรมจริยธรรม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ กิจกรรมด้าน ICT โดยมีครู/บุคลากรทางการศึกษาเป็นคณะกรรมการดำเนินกิจกรรม มี คำสั่งที่ระบุหน้าที่ความรับผิดชอบไว้ชัดเจน สามารถตรวจสอบและติดตามผลการ ปฏิบัติงานได้ มีคณะกรรมการภาคี 4 ฝ่าย เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ติดตามและ ตรวจสอบการใช้งบประมาณตามโครงการเรียนฟรี 15 ปี สอดคล้องกับแนวคิดของ สิริรินทร์พร วงศ์พิรกุล (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การติดตามและประเมิน กระบวนการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติในสถานศึกษา : การประยุกต์วิธีการ ประเมินแบบผสมผสาน” ผลการศึกษาพบว่า สถานศึกษาทุกแห่งสามารถแต่งตั้ง คณะกรรมการดำเนินงานตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี (ภาคี 4 ฝ่าย) ได้ในทุกองค์ประกอบ นโยบายเรียนฟรี 15 ปีเป็นนโยบายที่ดี ช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายให้กับผู้ปกครอง นักเรียน ในรายการค่าเครื่องแบบนักเรียน ค่าอุปกรณ์การเรียน และค่าหนังสือเรียน สำหรับผู้ปกครองที่มีฐานะยากจน มีรายได้น้อย และช่วยเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับ เด็กด้อยโอกาสหรือเด็กต่างด้าวที่มาอาศัยอยู่ในชุมชน

ปัญหา และอุปสรรค ในการดำเนินงานนโยบายเรียนฟรี 15 ปีของโรงเรียนบ้าน คลองน้ำแดง ตำบลหนองไร่ อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง มีประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1) ปัญหาด้านงบประมาณ โรงเรียนบ้านคลองน้ำแดงเป็นสถานศึกษาขนาดเล็ก ที่ใช้จำนวนนักเรียน เป็นเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณ มีข้อจำกัดในการได้รับงบประมาณ รายหัว คืองบประมาณน้อยหรือไม่เพียงพอกับความต้องการในการพัฒนาทุกๆ ด้านเมื่อ เปรียบเทียบกับสถานศึกษาขนาดใหญ่ และโรงเรียนมีทรัพยากรทางการบริหารจำกัดทำให้ไม่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างคล่องตัว สอดคล้องกับ แนวคิดของกิตติยา เอ็พพานส และศุภนิสา ทดลา (2555) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหา การจัดการศึกษาตาม “นโยบายเรียนดี เรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ” พบว่า การ กำหนดค่าใช้จ่ายของโรงเรียนขนาดกลางที่มีค่าใช้จ่ายต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับโรงเรียนขนาด อื่นๆ มาเป็นตัวแทนในการจัดสรรงบประมาณให้กับโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ซึ่งโรงเรียนขนาดแตกต่างกันมี ค่าใช้จ่ายแตกต่างกัน และ

ปัญหางบประมาณไม่เพียงพอทำให้ไม่เกิดการเรียนฟรีจริงตามชื่อนโยบาย สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดกลางยกเว้นโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ในชนบท และสอดคล้องกับแนวคิดของ ประสงค์ กัลป์ยามะธรรม (ม.ป.ป.) ได้ศึกษา *การนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน : ศึกษากรณีภาคตะวันตกของประเทศไทย* ผลการศึกษาปัจจัยด้านงบประมาณ พบว่า สถานศึกษาทุกแห่งได้รับเงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายต่อคนต่อปีการศึกษาจากส่วนกลาง นอกจากนั้นแล้วทางสถานศึกษาไม่เคยได้รับการสนับสนุนงบประมาณได้อีกเลย หรือหากได้รับก็จะเป็นจำนวนที่น้อย

2) ปัญหาด้านบุคลากร โรงเรียนแต่งตั้งเจ้าหน้าที่หรือครูให้รับผิดชอบทั้งด้านการสอน การเงิน และบัญชีคนเดียวกัน ส่งผลกระทบต่อชั่วโมงสอนของครูผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนควบคู่กับการปฏิบัติงานด้านธุรการและการเงิน ทำให้ครูทำหน้าที่สอนไม่เต็มที่ สอดคล้องกับแนวคิดของ กิตติยา เอื้อฟานส และศุณิสา ทดลา (2555) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการจัดการศึกษาตาม “นโยบายเรียนดี เรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ” พบว่า นโยบายเรียนฟรี 15 ปี เพิ่มภาระงานธุรการของครู และส่งผลกระทบต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนสำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่ และสอดคล้องกับแนวคิดของ ประสงค์ กัลป์ยามะธรรม (ม.ป.ป.) ได้ศึกษา *การนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน : ศึกษากรณีภาคตะวันตกของประเทศไทย* ผลการศึกษาปัจจัยด้านบุคลากร พบว่า สถานศึกษาที่อยู่ห่างไกลบางแห่งยังคงขาดแคลนบุคลากร ส่วนข้อจำกัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านงบประมาณไม่สอดคล้องกับจำนวนและความต้องการของเด็กและชุมชน ผู้มีอำนาจในการบริหารและกำหนดนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดวิสัยทัศน์และให้ความสำคัญกับการจัดการด้านการศึกษา และที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีประสบการณ์ในการสร้างความร่วมมือด้านการจัดการศึกษากับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยตนเองหรือภาครัฐหรือเอกชน ทำให้เด็กขาดโอกาสที่ดีในการเสริมสร้างความรู้ สติปัญญา อารมณ์ และพัฒนาการด้านต่างๆ ที่เหมาะสมกับวัย

3) ปัญหาด้านการสื่อสาร ข้อมูลข่าวสาร และช่องทางการประชาสัมพันธ์ กิจกรรมของโรงเรียนมีน้อยเกินไปทำให้เกิดความไม่เข้าใจในนโยบายและวิธีการปฏิบัติตามนโยบายของโรงเรียนระหว่างผู้ปกครอง สอดคล้องกับแนวคิดของ สิริรินทร์พร วงศ์พิร

กุล (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การติดตามและประเมินกระบวนการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติในสถานศึกษา : การประยุกต์วิธีการประเมินแบบผสมผสาน” ผลการศึกษาพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่มีการประชุมเพื่อชี้แจงการดำเนินงานตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ของสถานศึกษาต่อ ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการภาคี 4 ฝ่าย แต่สถานศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้รับการชี้แจงจากหน่วยเหนือเรื่องการใช้จ่ายเงินนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ที่ถูกต้องชัดเจน และสถานศึกษาใช้วิธีการประชาสัมพันธ์นโยบายเรียนฟรี 15 ปี แต่ยังมีผู้ปกครองบางส่วนที่ได้ข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์ในรายการของกระทรวงศึกษาไม่ตรงกันกับที่สถานศึกษาประชาสัมพันธ์ทำให้เกิดความเข้าใจผิดต่อสถานศึกษา

4) ปัญหาด้านระยะเวลา งบประมาณเรียนฟรีที่ได้รับจัดสรรและโอนมาล่าช้า ไม่เพียงพอกับค่าหนังสือที่โรงเรียนต้องจ่ายจริง ทำให้การจัดซื้อหนังสือล่าช้า ไม่ทันก่อนเปิดภาคเรียน และค่ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไม่เพียงพอกับการพัฒนาผู้เรียนในทุกๆ ด้าน สอดคล้องกับรายงาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะ (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การสำรวจความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง การดำเนินงานโครงการเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ” ผลการศึกษา พบว่า หากจำนวนเงินงบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานอาจต้องชี้แจงกับผู้ปกครอง และต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติมสถานศึกษาหรือเขตพื้นที่จำเป็นต้องเสี่ยงงบประมาณในการประชุมชี้แจงมากขึ้น ทั้งนี้ ความล่าช้าในขั้นตอนการเบิกจ่ายทำให้การปฏิบัติงานค่อนข้างมีปัญหา และสอดคล้องกับแนวคิดของ สิริรินทร์พร วงศ์พิรกุล (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การติดตามและประเมินกระบวนการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติในสถานศึกษา : การประยุกต์วิธีการประเมินแบบผสมผสาน” ผลการศึกษาพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่มอบหมายให้อาจารย์ประจำวิชาที่สอนวิชาเดียวกันและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ร่วมกันคัดเลือกหนังสือเรียนตามรายการในบัญชีหนังสือเรียนของกระทรวงศึกษาธิการเสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาหรือคณะกรรมการภาคี 4 ฝ่าย แล้วลงบัญชีวัสดุหนังสือเรียนตลอดจนจัดระบบการยืม-คืนหนังสือเรียนด้วย มีปัญหาอยู่บ้างที่ร้านค้าไม่สามารถจัดส่งหนังสือได้ทันตามกำหนด

5) ปัญหาด้านการติดตามใบเสร็จรับเงิน ผู้ปกครองไม่นำเงินที่ได้รับจัดสรรค่าเครื่องแต่งกายนักเรียน ไปซื้อเครื่องแต่งกายหรืออุปกรณ์การเรียนให้บุตรหลาน จึงไม่สามารถนำใบเสร็จรับเงินมาแสดงรายการสินค้าค่าอุปกรณ์การเรียนและค่าเครื่องแบบนักเรียนที่มีจำนวนเงินค่าใช้จ่ายตรงกับจำนวนเงินในใบสำคัญรับเงินกับโรงเรียนได้ และการที่ร้านค้าการออกบิลเงินสดไม่มีเลขผู้เสียภาษี เป็นช่องทางให้ผู้ปกครองนำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ ไม่เป็นไปตามระเบียบงานพัสดุ สอดคล้องกับ รายงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะ (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การสำรวจความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง การดำเนินงานโครงการเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ” ผลการศึกษา พบว่า วิธีการดำเนินงาน กระบวนการตรวจสอบต้องมีความชัดเจน โปร่งใส ตรวจสอบได้ และทุกขั้นตอนของการดำเนินงานสามารถปิดช่องโหว่ของการทุจริตคอร์รัปชันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ประกอบการ และร้านค้าที่จะได้รับประโยชน์ ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม ต้องป้องกันปัญหาการทุจริต โดยมีการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของเอกสาร การดำเนินงานไม่ให้เกิดข้อผิดพลาด รวมทั้งการจัดเก็บเอกสารต่างๆ ที่มีจำนวนมาก และสอดคล้องกับแนวคิดของ สิริจันทร์พร วงศ์พิร์กุล (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การติดตามและประเมินกระบวนการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติในสถานศึกษา : การประยุกต์วิธีการประเมินแบบผสมผสาน” ผลการศึกษาพบว่า สถานศึกษามีการเก็บรวบรวมใบเสร็จรับเงินจากนักเรียนหรือผู้ปกครอง แต่มีปัญหาที่สถานศึกษาไม่สามารถเก็บรวบรวมใบเสร็จได้ทั้งหมด

6) ปัญหาด้านความเพียงพอ เงินงบประมาณที่ใช้กับการซื้อหนังสือไม่เพียงพอกับรายการหนังสือที่ต้องการซื้อ ทำให้หนังสือเรียนไม่ครบบางรายวิชา และไม่สามารถเรียกคืนหนังสือยืมเรียนจากนักเรียนได้ทั้งหมด จำนวนเงินงบประมาณที่จัดสรรให้เป็นรายหัวสำหรับค่าเครื่องแบบนักเรียนและค่าอุปกรณ์การเรียนไม่เพียงพอสำหรับการซื้อชุดนักเรียนทั้งชุด หรือซื้ออุปกรณ์การเรียนได้ครบตามที่ต้องการใช้ทั้งภาคเรียน สอดคล้องกับรายงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะ (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การสำรวจความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง การดำเนินงานโครงการเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ” ผลการศึกษา พบว่านักเรียนมีความพอใจปานกลางต่อการดูแลรักษาหนังสือเรียนที่ได้รับตามข้อกำหนดของโครงการฯ ซึ่งจะเห็นว่า นักเรียน

ส่วนใหญ่อาจจะยังขาดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับข้อปฏิบัติของการใช้หนังสือเรียน หรือ การยืมหนังสือ และสอดคล้องกับ แนวคิดของ ประสงค์ กัลป์ยณะธรรม (ม.ป.ป.) ได้ ศึกษา การนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน : ศึกษา กรณีภาคตะวันตกของประเทศไทย ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยด้านงบประมาณ สถานศึกษาทุกแห่งได้รับเงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายต่อคนต่อปีการศึกษา จากส่วนกลาง นอกจากนั้นแล้วทางสถานศึกษาไม่เคยได้รับการสนับสนุนงบประมาณได้อีกเลย หรือหาก ได้รับก็จะเป็นจำนวนที่น้อย

ข้อเสนอแนะในการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปีไปปฏิบัติของโรงเรียนบ้านคลอง น้ำแดง ตำบลหนองไร่ อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง มีประเด็นที่นำมาอภิปราย ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการควรมีการกำหนดให้มีการตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี เพื่อสร้างความยั่งยืนและต่อเนื่องในการนำนโยบายไปปฏิบัติ นโยบายดังกล่าวไม่ควรอยู่ในรูปนโยบายหาเสียงของแต่ละรัฐบาล สอดคล้องกับ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (2550) มาตรา 49 ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” และพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ (2542) แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 10 วรรค 1 บัญญัติว่า “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับ การศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” ถือเป็นภารกิจสำคัญของทุกรัฐบาลที่จะต้องกำหนดไว้ในนโยบาย ของรัฐบาลเมื่อเข้ามาบริหารประเทศ

2. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรกำหนดการสนับสนุนตาม นโยบายเรียนฟรี 15 ปี โดยให้ผู้ปกครองนักเรียนและนักเรียนมีโอกาเลือกรับการ สนับสนุนตามความต้องการและจำเป็น พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองที่มี ฐานะดี ประสงค์จะสละสิทธิ์ในการรับการสนับสนุนตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ได้รับสิ่ง ตอบแทนจากรัฐโดยการเชิดชูเกียรติ และอำนวยความสะดวกมากขึ้นเพื่อเป็นการจูงใจให้ ทำความดี และส่งเสริมการมีจิตสาธารณะ สอดคล้องกับ แนวคิดของ สิริรินทร์พร วงศ์พิร

กุล (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การติดตามและประเมินกระบวนการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติในสถานศึกษา : การประยุกต์วิธีการประเมินแบบผสมผสาน” ผลการศึกษาพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ประชุมชี้แจงเพื่อแจ้งสิทธิ์เรื่องค่าเครื่องแบบนักเรียนและค่าอุปกรณ์การเรียน รวมทั้งมีการรณรงค์เพื่อให้สละสิทธิ์ โดยมีการมอบประกาศเกียรติคุณให้แก่ผู้สละสิทธิ์

3. นโยบายด้านการศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ ส่วนเสีย มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย โดยยึดหลักการกระจายอำนาจ อาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมชื่นชมความสำเร็จ เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ใช้กลยุทธ์ในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน จัดทำแผนพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ และมีหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น สอดคล้องกับระเบียบปฏิบัติของ แผนการศึกษาแห่งชาติ (2545) กล่าวถึง การปรับปรุงระบบบริหารการศึกษาให้มีเอกภาพด้านนโยบายและมาตรฐานการศึกษา รวมทั้งให้กระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษาภายในของสถานศึกษา รวมทั้งสนับสนุนให้บุคคลและองค์กรในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการจัดการศึกษาของชุมชน

4. ควรมีการติดตามและประเมินผลการบริหารงบประมาณโดยใช้รูปแบบโรงเรียนเป็นฐานเพื่อที่จะทราบผลการจัดสรรงบประมาณของโรงเรียนแต่ละขนาด และเพื่อความเสมอภาคควรมีการจัดตั้งงบกลางเพื่อช่วยเหลือโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนน้อย ทำให้เกิดความทัดเทียมกันในการบริหารจัดการภายในโรงเรียน สอดคล้องกับ แนวคิดของ กิตติยา เอ็ฟพานส และคุนิสา ทดลา (2555) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการจัด การศึกษาตาม “นโยบายเรียนดี เรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ” ได้แก่ 1) ปัญหาในกระบวนการกำหนดนโยบายที่ขาดความสอดคล้องเชื่อมโยงกับสภาพปัญหา และไม่อาจ นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ได้จริง 2) การกำหนดงบประมาณที่ไม่สอดคล้องกับสภาพ ความต้องการที่จำเป็น และการใช้ฐานคิด การกำหนดค่าใช้จ่ายของโรงเรียนขนาดกลางที่มีค่าใช้จ่ายต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับโรงเรียนขนาดอื่นๆ มาเป็นตัวแทนในการจัดสรร

งบประมาณให้กับโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดใหญ่และ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษซึ่งโรงเรียนขนาดแตกต่างกันมีค่าใช้จ่ายแตกต่างกัน

5. ควรมีการกำหนดกระบวนการและแนวทางปฏิบัติงานตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปีที่ชัดเจนในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อหน่วยปฏิบัติในพื้นที่จะได้ยึดเป็นแนวทางการดำเนินงานที่ถูกต้องตรงกันทั่วทั้งประเทศ สอดคล้องกับแนวคิดของ สิริรินทร์พร วงศ์พิรกุล (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การติดตามและประเมินกระบวนการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติในสถานศึกษา : การประยุกต์วิธีการประเมินแบบผสมผสาน” ผลการศึกษาพบว่า สถานศึกษาทุกแห่งสามารถแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี (ภาคี 4 ฝ่าย) ได้ในทุกองค์ประกอบสถานศึกษาส่วนใหญ่มีการประชุมเพื่อชี้แจงการดำเนินงานตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ของสถานศึกษาต่อ ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการภาคี 4 ฝ่าย การดำเนินงานเรื่องเครื่องแบบนักเรียนและอุปกรณ์การเรียน สถานศึกษาส่วนใหญ่แต่งตั้งกรรมการจ่ายเงินมากกว่าสองคน โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษานักเรียนเป็นกรรมการจ่ายเงินและมีหลักฐานแสดงการจ่ายเงินให้กับนักเรียน หรือผู้ปกครอง ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในแนวทางการดำเนินงาน ตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ

6. ควรเพิ่มความยืดหยุ่นในการคัดเลือกหนังสือเรียนจากแหล่งต่างๆ และควรมอบหนังสือเรียนให้เป็นกรรมสิทธิ์ของนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้อ่านทบทวนหรือเตรียมตัวสอบเข้าเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น สอดคล้องกับ รายงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะ (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การสำรวจความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง การดำเนินงานโครงการเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ” ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนมีความพอใจปานกลางต่อการดูแลรักษาหนังสือเรียนที่ได้รับตามข้อกำหนดของโครงการฯ ซึ่งจะเห็นว่า นักเรียนส่วนใหญ่อาจจะยังขาดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับข้อปฏิบัติของการใช้หนังสือเรียน หรือการยืมหนังสือเรียน ส่วนความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีความพึงพอใจต่อความครบถ้วนของหนังสือเรียนที่ใช้ระบบยืมผู้ปกครองมีความพึงพอใจน้อยที่สุด

7. ควรมีทางเลือกที่หลากหลายในการนำเงินค่าบริการสารสนเทศ/ ICT มาใช้ให้เกิดประโยชน์และเหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน เช่น การให้บริการสารสนเทศ/ ICT ในระดับอนุบาลควรเป็นการซื้อสื่อการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนมากกว่าที่จะให้เรียนรู้เกี่ยวกับส่วนประกอบของคอมพิวเตอร์ สอดคล้องกับแนวคิดของ สิริรินทร์พร วงศ์พิรกุล (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การติดตามและประเมินกระบวนการน่านโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติในสถานศึกษา : การประยุกต์วิธีการประเมินแบบผสมผสาน” ผลการศึกษาพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่จัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้กับนักเรียนได้ตามเงื่อนไขที่แนวนโยบายกำหนด ซึ่งมีนักเรียนมากกว่าร้อยละ 90 ได้เข้าร่วมกิจกรรม

8. รัฐบาลควรมีการควบคุมมาตรฐานและราคาเครื่องแบบนักเรียน อุปกรณ์การเรียนพร้อมทั้งจัดงบประมาณให้เพียงพอกับราคาสินค้าในท้องตลาด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรจัดทำระบบข้อมูลข่าวสารสนเทศ จำนวนนักเรียนและประชากรวัยเรียนให้ครบถ้วน ถูกต้องเป็นปัจจุบัน เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณรายหัวเป็นไปอย่างครบถ้วน ถูกต้อง และทั่วถึง สอดคล้องกับ แผนปฏิบัติการราชการของกระทรวงศึกษาธิการ (2552) กำหนดนโยบาย “เรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ” ไว้ในเป้าประสงค์ของแผนปฏิบัติการราชการ 4 ปี ของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อนำไปสู่กระบวนการขอตั้งงบประมาณ และนำไปดำเนินการปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรมต่อประชาชนกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริงต่อไป

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรจัดโครงสร้างการปฏิบัติงานตามภารกิจเกี่ยวกับนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ให้ชัดเจน มีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจแก่ผู้รับผิดชอบในระดับโรงเรียน เพื่อให้เกิดความถูกต้องในการปฏิบัติ และอำนวยความสะดวกให้กับโรงเรียนและผู้ปกครอง สอดคล้องกับแนวคิดของ ศรีทวน ยุ่นแก้ว (2560) ได้ศึกษา ประสิทธิภาพการน่านโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษาเขต 40 ผลการศึกษา พบว่า ข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ ควรสร้างความตระหนักกับผู้ปกครอง และนักเรียนให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของนโยบายเรียนฟรี 15 ปี และสอดคล้องกับ แนวคิดของ สิริรินทร์พร วงศ์พิรกุล (2552) ได้

ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การติดตามและประเมินกระบวนการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติในสถานศึกษา : การประยุกต์วิธีการประเมินแบบผสมผสาน” ผลการศึกษาพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่มีการประชุมเพื่อชี้แจงการดำเนินงานตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ของสถานศึกษาต่อ ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการภาคี 4 ฝ่าย

3. สถานศึกษาควรมีการพัฒนากระบวนการติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการดำเนินงานตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ตามระบบควบคุมภายในสถานศึกษา สอดคล้องกับ รายงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะ (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การสำรวจความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง การดำเนินงานโครงการเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ” ผลการศึกษาพบว่า วิธีการดำเนินงาน กระบวนการตรวจสอบต้องมีความชัดเจน โปร่งใส ตรวจสอบได้ และทุกขั้นตอนของการดำเนินงานสามารถปิดช่องโหว่ของการทุจริตคอร์ปชั่นระหว่างผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ประกอบการ และร้านค้าที่จะได้รับประโยชน์ ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม จะทำให้โครงการนี้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับแนวคิดของสิรินทร์พร วงศ์พิรกุล (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การติดตามและประเมินกระบวนการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติในสถานศึกษา : การประยุกต์วิธีการประเมินแบบผสมผสาน” ผลการศึกษาพบว่า การติดตามและตรวจสอบ สถานศึกษาส่วนใหญ่มีการพัฒนาระบบควบคุมภายใน โดยอาจารย์ คณะกรรมการสถานศึกษาและภาคี 4 ฝ่ายเป็นคณะทำงาน

4. สถานศึกษาควรสร้างความตระหนัก ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี แก่ผู้ปกครองนักเรียน นักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และภาคี 4 ฝ่าย สอดคล้องกับแนวคิดของ ศรีทวน ยุ่นแก้ว (2560) ได้ศึกษา ประสิทธิผลการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 40 ผลการศึกษา พบว่า ข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ ควรสร้างความตระหนักกับผู้ปกครองและนักเรียนให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของนโยบายเรียนฟรี 15 ปี และสอดคล้องกับแนวคิดของ สิรินทร์พร วงศ์พิรกุล (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การติดตามและประเมินกระบวนการนำนโยบาย

เรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติในสถานศึกษา : การประยุกต์วิธีการประเมินแบบผสมผสาน” ผลการศึกษาพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่มีการประชุมเพื่อชี้แจงการดำเนินงานตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ของสถานศึกษาต่อ ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการภาคี 4 ฝ่าย สถานศึกษาใช้วิธีการประชาสัมพันธ์นโยบายเรียนฟรี 15 ปี แต่ยังมีผู้ปกครองบางส่วนที่ได้ข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์ในรายการของกระทรวงศึกษาไม่ตรงกันกับที่สถานศึกษาประชาสัมพันธ์ทำให้เกิดความเข้าใจผิดต่อสถานศึกษา และ สถานศึกษาส่วนใหญ่ประชุมชี้แจงเพื่อแจ้งสิทธิ์เรื่องค่าเครื่องแบบนักเรียนและค่าอุปกรณ์การเรียน

5. การดำเนินงานด้านนโยบายเรียนฟรี 15 ปี โรงเรียนต้องมีการตรวจสอบกำกับติดตามจากผู้บริหาร มีการให้ความรู้แก่ครู ผู้รับผิดชอบการเงินและพัสดุ ให้ปฏิบัติตามแนวทางที่ สพฐ. กำหนด สอดคล้องกับ แนวคิดของ สิรินทร์พร วงศ์พิรกุล (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การติดตามและประเมินกระบวนการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติในสถานศึกษา : การประยุกต์วิธีการประเมินแบบผสมผสาน” ผลการศึกษาพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่มีการประชุมเพื่อชี้แจงการดำเนินงานตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ของสถานศึกษาต่อ ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการภาคี 4 ฝ่าย การติดตามและตรวจสอบสถานศึกษาส่วนใหญ่มีการพัฒนาระบบควบคุมภายใน โดยอาจารย์ คณะกรรมการสถานศึกษาและภาคี 4 ฝ่ายเป็นคณะทำงาน

6. สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้บุคคลภายในและภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมกันวิเคราะห์นโยบายเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี และร่วมตรวจสอบเพื่อให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับแนวคิดของ สิรินทร์พร วงศ์พิรกุล (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การติดตามและประเมินกระบวนการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติในสถานศึกษา : การประยุกต์วิธีการประเมินแบบผสมผสาน” ผลการศึกษาพบว่า การติดตามและตรวจสอบสถานศึกษาส่วนใหญ่มีการพัฒนาระบบควบคุมภายใน โดยอาจารย์ คณะกรรมการสถานศึกษาและภาคี 4 ฝ่ายเป็นคณะทำงาน

7. ควรปรับปรุงระบบการจัดเก็บหลักฐานให้ง่ายต่อการปฏิบัติ เช่น โรงเรียน อาจดำเนินการแจกเงินเรียนฟรีในลักษณะคูปองการศึกษา และใช้การลงลายมือชื่อของผู้ปกครองเป็นหลักฐานแทนใบเสร็จรับเงินได้ เพื่อลดความยุ่งยากในการติดตามใบเสร็จ สอดคล้องกับ แนวคิดของ สิริินทร์พร วงศ์พิรกุล (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การติดตามและประเมินกระบวนการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติในสถานศึกษา : การประยุกต์วิธีการประเมินแบบผสมผสาน” ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานเรื่อง เครื่องแบบนักเรียนและอุปกรณ์การเรียน สถานศึกษาส่วนใหญ่แต่งตั้งกรรมการจ่ายเงินมากกว่าสองคน โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษานักเรียนเป็นกรรมการจ่ายเงินและมีหลักฐานแสดง การจ่ายเงินให้กับนักเรียน หรือผู้ปกครอง ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในแนวทางการ ดำเนินงาน ตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ รวมทั้งการเก็บรวบรวม ใบเสร็จรับเงินจากนักเรียนหรือผู้ปกครองด้วย แต่มีปัญหาที่สถานศึกษาไม่สามารถเก็บ รวบรวมใบเสร็จได้ทั้งหมด

8. ควรมีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารนโยบายเรียนฟรี 15 ปี โดยทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกระดับให้ได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ของ กระทรวงศึกษาธิการอย่างถูกต้องมากขึ้น สอดคล้องกับ แนวคิดของ สิริินทร์พร วงศ์พิรกุล (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การติดตามและประเมินกระบวนการนำนโยบายเรียน ฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติในสถานศึกษา : การประยุกต์วิธีการประเมินแบบผสมผสาน” ผล การศึกษาพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่มีการประชุมเพื่อชี้แจงการดำเนินงานตามนโยบาย เรียนฟรี 15 ปี ของสถานศึกษาต่อ ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน คณะกรรมการ สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน และคณะกรรมการภาคี 4 ฝ่าย สถานศึกษาใช้วิธีการ ประชาสัมพันธ์นโยบายเรียนฟรี 15 ปี แต่ยังมีผู้ปกครองบางส่วนที่ได้ข้อมูลข่าวสารจาก โทรทัศน์ในรายการของกระทรวงศึกษาไม่ตรงกันกับที่สถานศึกษาประชาสัมพันธ์ทำให้เกิด ความเข้าใจผิดต่อสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่ประชุมชี้แจงเพื่อแจ้งสิทธิ์เรื่องค่า เครื่องแบบนักเรียนและค่าอุปกรณ์การเรียน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

รัฐบาลควรเร่งรัดสร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มประชาชนหรือเด็กผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ ผู้อยู่ในภาวะยากลำบาก ผู้พิการ หรือผู้ทุพพลภาพ ให้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาได้อย่างแท้จริง พัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งด้านตัวผู้เรียน ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพทั้งด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ คุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาและความคุ้มค่าสำหรับการลงทุนด้านการศึกษาของประเทศ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาการนำนโยบายเรียนฟรีไปปฏิบัติสำหรับโรงเรียนที่สังกัดหน่วยงานอื่นนอกจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียนสังกัดเอกชน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กิตติยา เอ็ฟพานส และศุภนิสา ทดลา. (2555). *ปัญหาการจัดการศึกษาตามนโยบายเรียนดี เรียนฟรี 15 ปี*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน.
- เฉลิมพล ศรีหงษ์. (2559). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการกำหนดและการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
- ชลิตา ศรมณี. (2559). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการวิจัยและแนวคิดเชิงทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
- บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์. (2560). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติและการประเมินผลนโยบาย*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
- ประสงค์ กัลป์ญาณธรรม. (ม.ป.ป.). *การนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน: ศึกษากรณีภาคตะวันตกของประเทศไทย*. การประชุม

- วิชาการแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน, ครั้งที่ 9, 880-881.
- ปรัชญา ชุมนาสีเสียว. (2559). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการกำหนดและการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต.
- พระราชบัญญัติคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535. (2535, เมษายน 8). *ราชกิจจานุเบกษา*, 109(52), 54-58.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557.(2557, กรกฎาคม 22) . *ราชกิจจานุเบกษา*, 131(55ก), 1-17.
- วิโรจน์ ก่อสกุล. (2560). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการของคํารและนวัตกรรมในองค์การ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต.
- ศรีทวน ยุนแก้ว. (2560). ประสิทธิภาพการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปี ไปปฏิบัติในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 40. *รัชต์ภาค*, 11(ฉบับที่ 21), 179-180.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). *แนวทางการดำเนินงานตามนโยบายเรียนฟรี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2559) ฉบับสรุป (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2549). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. ค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2561, จาก https://www.moe.go.th/home/index.php?option=com_content&view=article&id=6569&Itemid=214

- สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2551). คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา. วันจันทร์ที่ 29 ธันวาคม 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560. กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2551). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. (2552). แผนปฏิบัติการ พ.ศ.2552-2555 ของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร : เอกสารอัดสำเนา.
- สิรินทร์พร วงศ์พิรกุล. (2552). “บทสรุปสำหรับผู้บริหาร งานวิจัยเรื่อง การติดตามและประเมินกระบวนการนำนโยบายเรียนฟรี 15 ปีไปปฏิบัติในสถานศึกษา : การประยุกต์วิธีการแบบผสมผสาน”. กรุงเทพมหานคร : เอกสารอัดสำเนา.
- สุภาคี ฉันทวานิช. (2559). เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการวิจัยระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, โครงการรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต.